

Штагер А.О., Аксьонова Л.О.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

У статті розглянуті напрями вдосконалення управління кредитною діяльністю банку. Здійснено аналіз сучасного стану кредитної діяльності, який показав основні причини низької кредитної активності банків, виявив проблеми зниження доходності кредитних операцій банків і зростання рівня кредитного ризику. Розглянуто питання ризиків кредитного портфеля та необхідності створення адекватної методики їх оцінювання. Виявлені важливі моменти в управлінні кредитною діяльністю банку, які можуть якісно змінити стан управління. Обґрунтовано, що головним завданням для банків є комплексне оцінювання кредитоспроможності майбутніх позичальників і постійний моніторинг вже існуючих проблемних кредитів. Встановлено, що при використанні методів оцінювання якості потенційних позичальників за допомогою різного роду статистичних моделей слід враховувати цілу низку факторів впливу та додержання принципів, які допоможуть, при їх дотриманні, зменшити збитки від ризикованих операцій з кредитування та підняти рівень економічної безпеки банку.

Ключові слова: кредитна діяльність банку, кредитний портфель банку, проблемні кредити, кредитний ризик.

Вступ

У сучасній економічній системі держави банківський кредит є головним джерелом забезпечення грошовими ресурсами господарської діяльності підприємств і стимулювання розвитку економіки. Незважаючи на те, що кризові явища в економічній системі суттєво вплинули на фінансову стійкість більшості вітчизняних підприємств, унаслідок чого різко скоротилась кількість надійних фірм-позичальників, кредитні операції залишаються головним видом активних операцій комерційних банків, у якій вкладається переважна більшість залучених банками ресурсів. У той же час успішність та ефективність банківських кредитних вкладень у різні сектори економіки багато в чому залежить від можливостей керівництва банківських установ здійснювати оптимальне управління кредитним портфелем, забезпечуючи належну ефективність банківської сфери при мінімально можливому рівні ризику.

Ефективне управління кредитною діяльністю банків є одним із важливих управлінських важелів, від якості проведення яких залежать фінансові результати їх діяльності. Залежність між дієвим управлінням кредитною діяльністю банківської установи і її прибутками зумовлює необхідність дослідження тенденцій управління

кредитною діяльністю банків в умовах нестабільного економічного середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Управління кредитною діяльністю банку та розробка рекомендацій щодо його удосконалення привертає увагу не тільки безпосередньо банкірів, але й широкого кола провідних науковців, які досліджують фінансовий стан галузей економіки, джерела фінансування суб'єктів господарювання, фізичних осіб тощо. В роботах А. Азаренкової, Андросової О.Ф., Беликової А.М., Богданюка В.Д., Вовка В.Я., Вовчак О.Д., Денисенка М.П., Довганя Ж.В., Карбівничого І.В., Кваснія М.М., Коваленко В.В., Марціна В.С., Раца О.М. та багатьох інших досить змістовно розглянуті питання організації системи управління кредитною діяльністю банку, а також фактори, які впливають на процес кредитування та методичні підходи до оцінювання якості кредитного портфеля банку. Такі автори, як Борнос В.Г., Влізько О.О., Гайдаржийська О.М., Криклій О.А., Пірог В.В., Мусіюк А.Б., Сідак О.В., Сова О.Ю., Стешенко Е.Д. приділяють увагу проблемі кредитних ризиків та їх наслідкам для банківської системи України.

Та слід зазначити, що сучасний стан економіки України, зовнішні фактори впливу на

фінансовий ринок країни і ситуація в банківському секторі потребують розглядати проблему управління кредитною діяльністю банку з врахуванням таких обставин і факторів, які поставили перед банківськими установами сьогодні. Це створює додаткові ризики кредитної діяльності, яких ще в цілому не зазнавала фінансова система держави. Зважаючи на значення кредитування для розвитку економіки, вирішення проблем удосконалення управління кредитною діяльністю банку, є важливим питанням для досягнення стратегічних цілей усіх суб'єктів господарювання.

Мета та виклад основного матеріалу

Правильна організація процесу банківського кредитування, започаткування ефективної та гнучкої системи управління кредитною діяльністю є основою фінансової стабільності та ринкової стійкості банківських установ.

Зазвичай, економісти в своїх роботах вказують на те, що ефективне управління кредитною діяльністю банку може бути досягнуто лише за умов вирішення цілої низки завдань. Вважаємо, що такі важливі моменти в управлінні кредитною діяльністю банку, які виявлені в дослідженнях фахівців, можуть якісно змінити стан управління. До них належать:

- системна організація управління якістю кредитного портфеля;
- своєчасне виявлення та адекватне оцінювання факторів, що впливають на рівень кредитного ризику;
- оптимізація кредитного портфеля з точки зору кредитних ризиків, складу клієнтів і структури позик;
- науково-обґрунтоване визначення рівня кредитоспроможності позичальника;
- попереднє виявлення проблемних позик;
- розробка превентивних заходів до позичальників, які мають граничний рівень фінансової стабільності;
- якісне оцінювання достатності створеного резерву і його своєчасного коригування;
- забезпечення диверсифікації кредитних вкладень, їх ліквідності і дохідності;
- розробка гнучкої кредитної політики банку та її оперативне коригування на основі аналізу якості кредитного портфеля [1,2].

Діяльність банків у сфері кредитування продовж останніх років викликає багато питань. Банки не завжди можуть пристосуватись до кризового стану в країні та певної нестабільності у політичній сфері. Проблеми банківського кредитування продовжують впливати на загальний фінансовий стан банківської системи України.

Станом на 1 січня 2017 року частка наданих кредитів у структурі загальних активів банків України становила 80,1% [3]. Частка довгостро-

кових кредитів зменшується, що є негативним явищем, оскільки свідчить про погіршення довіри до позичальників з боку банківських установ та проблемами, які мають суб'єкти господарювання, стосовно інвестиційної активності. Але в Україні існують і можуть поглиблюватися суттєві проблеми в розвитку промислового комплексу. Основними з них є існування диспропорцій у промисловості України, і головне – це залежність виробничого потенціалу промисловості від стану його інвестування. Вважаємо, що існуючі проблеми надходження і розподілу інвестицій у промисловому комплексі в Україні криються у структурних проблемах та диспропорціях і загрожують поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків [4]. Тому важливість саме довгострокового кредитування в розвиток промисловості держави повинна стати стратегічним завданням для банківських структур.

Кількість кредитів у національній валюті, що були надані на строк більше 5 років за останні три роки зменшилась на 2 174 млн грн. Однак на думку багатьох експертів, все ж таки довгострокове кредитування є головним чинником розвитку економіки та одним із індикаторів, що відображає ставлення населення до банківської системи [3].

Суттєвий вплив на діяльність банків спричинили кризові явища в економіці України, що позначилося в першу чергу на підвищенні обсягів простроченої заборгованості за кредитами, зафіксувавши найбільше значення за підсумками 2017 року на рівні близько 243 433 млн грн [3].

За результатами дослідження міжнародного рейтингового агентства Standart&Poors, станом на початок 2017 року частка проблемних кредитів банків України знаходиться на рівні 40% [5]. Аналіз основних показників діяльності банків України показав, що наразі, частка простроченої заборгованості збільшується і є досить значною, аби стверджувати про достатній рівень якості кредитного портфеля банків України (таблиця [3]).

Причиною низької кредитної активності банків (порівняно з іншими європейськими країнами) є високий рівень заборгованостей, низька кредитоспроможність боржників і високі ставки за кредитами.

Якість кредитного портфеля доволі важко оцінити, оскільки на неї впливає досить багато факторів, які не піддаються кількісному оцінюванню. Крім того, методики розрахунку проблемної заборгованості, за офіційною статистикою НБУ та міжнародних рейтингових агентств, суттєво різняться. Навіть кожен окремий банк, опираючись на власну кредитну політику, використовує різноманітні способи оцінювання та

Основні показники діяльності банків України (млн грн)

	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Активи банків	1 278 095	1 316 852	1 254 385	1 256 299
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1 408 688	1 520 817	1 571 411	1 737 272
Кредити надані	911 402	1 006 358	965 093	1 005 923
Прострочена заборгованість за кредитами	70 178	135 858	213 286	243 433
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	7,7	13,5	22,1	24,2
Резерви за активними операціями банків	131 252	204 931	321 303	484 383

методи управління рівнем проблемної заборгованості.

Проблемні кредити негативно впливають на показники банку і банківської системи в цілому. Банкам необхідно створювати резерви на суму проблемних кредитів, що, в свою чергу, зменшує інвестиційний портфель банків, так як замість резервування проблемних кредитів банк міг би інвестувати кошти в інші проекти. За даними НБУ, станом на 01.01.2017 року, сукупні резерви під знецінення позик становили 484,3 млрд грн, або 48,15% до самої заборгованості за кредитами. Усе це свідчить про збереження низької якості кредитного портфеля банківської системи України [3].

Загальний обсяг чистих процентних доходів за кредитними операціями на початок 2017 року становив 12582,49 млн грн, що на 5091,12 млн грн менше, ніж на аналогічний період 2015 року. Дані свідчать про збитковість кредитної діяльності банків України [3].

Питання ризиків кредитного портфеля постійно перебуває у центрі уваги науковців та банкірів, які засвідчують, що ефективне управління кредитною діяльністю банків супроводжується необхідністю зниження кредитного ризику, що значною мірою розв'язується за допомогою створення адекватної методики його оцінювання. Нормативи кредитного ризику, встановлені НБУ, в цілому, дотримуються за банківською системою України. Аналіз свідчить, що у 2017 році вони мають позитивну тенденцію, тобто тенденцію до зменшення.

Зважаючи на вищеоглянуте, вважаємо важливим удосконалювати основні елементи системи управління кредитною діяльністю, які визначені в теоретичних розробках провідних фахівців в області управління кредитною діяльністю банків, а саме такі: – оптимальна організаційна структура управління кредитним портфелем; – розробка стратегії і тактики кредитної політики з врахуванням специфіки банку; – наявність внутрішніх кредитних документів, що регламентують кредитний процес та їх чітке дотримання усіма виконавцями; – оперативний аналіз кредитного портфеля з метою покращен-

ня його кількісних і якісних характеристик на основі сучасних методів дослідження.

Висновки

Останні роки в банківській системі України можна спостерігати зниження дохідності кредитних операцій банків та зростання рівня кредитного ризику, бо значна частка активів акумулюється у вигляді резервів на покриття збитків.

На наш погляд, для вирішення цієї проблеми банкам слід:

- переосмислити методичні підходи до оцінювання та завдань, стосовно підвищення якості кредитного портфеля банку;

- пріоритетними зробити напрями з підвищення ефективності управління кредитним портфелем;

- оперативно вирішувати питання з позичальниками, стосовно вже існуючих проблемних кредитів;

- удосконалювати та неухильно дотримуватися основних положень кредитної політики, які враховують зовнішні і внутрішні фактори впливу на діяльність банку.

У наш час головним завданням для банків є комплексне оцінювання кредитоспроможності майбутніх позичальників та постійний моніторинг вже існуючих проблемних кредитів. Адже негативно класифіковані кредити не є остаточними збитками банку, бо вони можуть бути покриті забезпеченням. Виконання цих заходів кожним банком підвищить їх рівень прибутковості та надійності.

Останнім часом в західних банках розробляються методи оцінювання якості потенційних позичальників за допомогою різного роду статистичних моделей. Запроваджувати такий досвід банківськими менеджерами слід обов'язково, але обачно, враховуючи цілу низку факторів впливу: ситуацію в економіці; суб'єктивність в системі управління окремих банків; діяльність фіскальних органів; галузі, в якій працює позичальник.

Крім того, вкрай важливим, на наш погляд, є додержання таких принципів:

- по-перше, оцінювати кредитний портфель банку з урахуванням справедливої (ринко-

вої) вартості та не допускати, щоб балансова вартість кредитного портфеля значно відрізнялася від його ринкової вартості;

– по-друге, неухильно дотримуватися принципів бухгалтерського обліку, а саме принципу обачності, тобто застосування в бухгалтерському обліку методів оцінювання, які повинні запобігати заниженню вартості зобов'язань і завищенню вартості активів банківської установи.

Дані заходи допоможуть, при їх дотриманні вітчизняними банками, одержати вагомий результат, а, можливо, економічний ефект у вигляді отримання прибутку від високої якості процесів кредитування, що, у свою чергу, дозволить банкам уникнути понесення збитків від ризикованих операцій з кредитування та підніме рівень їх економічної безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Довгань Ж.В. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ у сучасних умовах / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2808/1>
2. Вовчак О.Д. Підвищення ефективності управління кредитними ризиками банків на основі використання сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальників / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://business-inform.net/export_pdf/business-inform-2011-2_2-pages-7_10.pdf
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article>
4. Аксьонова Л.О. Формування комплексного підходу до розвитку інвестиційної діяльності в промисловому комплексі України [Текст] / Л. О. Аксьонова, В. П. Курач // Вопросы химии и технологии. Международный сборник научных трудов. – ДВУЗ УГХТУ. – 2012. – № 4. – С.184-186.
5. Офіційний сайт інформаційного агентства «Уніан». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economics.unian.net>

Надійшла до редакції 26.05.2018

Рецензент: д.е.н., проф. А.М. Ткаченко

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ БАНКА В СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ

Штагер А.А., Аксенова Л.О.

В статье рассмотрены направления совершенствования управления кредитной деятельностью банка. Проведен анализ современного состояния кредитной деятельности, который показал основные причины низкой кредитной активности банков, обнаружил проблемы снижения доходности кредитных операций банков и рост уровня кредитного риска. Рассмотрены вопросы рисков кредитного портфеля и необходимость создания адекватной методики их оценки. Выявлены важные моменты в управлении кредитной деятельностью банка, которые могут качественно изменить состояние управления. Обосновано, что главной задачей для банков является комплексная оценка кредитоспособности будущих заемщиков и постоянный мониторинг существующих проблемных кредитов. Установлено, что при использовании методов оценки качества потенциальных заемщиков с помощью разного рода статистических моделей следует учитывать целый ряд факторов влияния и соблюдения принципов, которые помогут, при их соблюдении, уменьшить убытки от рискованных операций по кредитованию и поднять уровень экономической безопасности банка.

Ключевые слова: кредитная деятельность банка, кредитный портфель банка, проблемные кредиты, кредитный риск.

THE IMPROVEMENT OF CREDIT ACTIVITY MANAGEMENT OF THE BANK IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

Shtaher A.A., Aksonova L.O.

In the article the directions of improvement of management of credit activity of the bank are considered. The analysis of the current state of credit activity, which showed the main reasons for low lending activity of banks, revealed problems of reducing the profitability of bank lending operations and increasing the level of credit risk. The issues of loan portfolio risks and the need to create an adequate methodology for their assessment are considered. Identified important moments in the management of bank lending activities that can qualitatively change the state of management. It is substantiated that the main task for banks is a comprehensive assessment of future borrowers' creditworthiness and constant monitoring of existing problem loans. It has been established that using methods of estimating the quality of potential borrowers by means of various statistical models should take into account a number of factors of influence and observance of principles that will help, with their observance, reduce losses from risky lending operations and raise the level of economic security of the bank.

Keywords: bank lending activity, bank loan portfolio, problem loans, credit risk.